

SZABÓ MARCEL,

A JÖVŐ NEMZEDÉKEK SZÓSZÓLÓJÁNAK GONDOLATAI

A jövő nemzedékek érdekei védelmének kötelezettsége abból a felismerésből fakad, hogy jelen életvitelünk előnyeit a végsőig kiaknázni és életmódunk terheit utódainkra hárítani erkölcsi szempontból aggályos cselekedet. Felelősséggel és szolidaritással tartozunk saját gyermekeinknek és unokáinknak, ezért a Föld erőforrásainak nem tulajdonosaiként, hanem sokkal inkább felelős gondnokaként kell eljárunk, így védenünk kell a véges és sérülékeny természeti erőforrásokat. A jövő nemzedékek iránt viselt felelősség folytán nem hagyhatjuk az életmódunkból, a jelen gazdasági berendezkedésünkéből fakadó környezetpusztítás és környezetszennyezés káros következményeit mintegy „környezeti adósságként” utódainkra. A Hivatalunk által vizsgált kármentesítési ügyek jól szemléltetik a környezeti adósságterhek átörökítésének valamennyi, a nemzedékek közötti igazságosság és szolidaritás követelményét sértő aspektusát.

A környezeti kármentesítés eljárása a múltban történt súlyos környezetszennyezések által okozott környezeti károk megszüntetését, illetve a lehetséges mértékig való minimalizálását szolgálja. Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalához számos, e környezeti adósságteherrel kapcsolatos panaszbeadvány érkezik, amelyek a hatékony kármentesítés elmaradását hiányolják. A kezeletlen, fel nem számolt ipari környezetszennyezésből fakadó kármentesítéssel kapcsolatos állampolgári megkeresések, illetve hivatalból indított vizsgálataink révén folyamatosan szembesülünk e jelenség rendszerszintű okaival. A sokszor évtizedek óta elhúzódó ügyekben a még mindig folyamatban lévő hatósági, illetve bírósági eljárások folytán az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala számos esetben hatáskör hiányában nem járhatott, járhat el. Mindazonáltal a látókörünkbe kerülő esetek tipikusan tekinthető vonásai alapján kirajzolódnak a kármentesítési ügyek hátterében meghúzódó rendszerszintű problémák. Az alábbiakban ezek összegzésére teszek kísérletet, illetve igyekszem rámutatni a megoldási lehetőségek főbb irányaira is.

Az alapvető jogok biztosának AJB-813/2012. számú átfogó vizsgálata négy kármentesítési eljárással – az Óbudai Gázgyárral, a Budapest, Ékes utca 11/B. számú ingatlanal, Balassagyarmat városában a felszámolás alatt álló Kőporc Vállalat tevékenységével és a péri illegális hulladéklerakóval – foglalkozott. A vizsgált eljárásokat lezáró egyesített jelentés rámutatott a jogállamiság elvének, a jogbiztonság követelményének, valamint a tisztességes eljáráshoz való jognak a sérelmére is. A Fényes tanya kármentesítési vizsgálatáról szóló, helyszíni látogatást követően kiadott AJB-2030/2014. számú biztosi és biztoshelyettesi közös jelentésben ismételten hangsúlyoztuk a valamennyi ügyben jelentkező problémákat, így a költségvetési ráfordítások szűkülését, amely ellehetleníti a hatékony kármentesítést, továbbá az intézményrendszer egyre nehezkesebb fellépését. A balmazújváros-lászlóházi helyszíni látogatásról és vizsgálatról szóló AJB-447/2016. számú jelentésben hangsúlyoztuk a hatékony és gyors állami beavatkozás szükségességét a kumulálódó káros környezeti hatások megelőzése érdekében. A közelmúltban bővült a vizsgálattal érintett területek köre: a fészült lakossági figyelmet és aggodalmat keltő Budapesti Vegyiművek III. társasági telephelyével és a szentendrei laktanyával kapcsolatos kármentesítési eljárások jelenleg is folyamatban lévő vizsgálataival. A korábban vizsgált kármentesítési ügyek a mai napig nem rendeződtek, e tartós megoldatlanság képezi a kármentesítési ügyekkel kapcsolatos egyik legfőbb visszásságot. A kármentesítési ügyek hatékony megoldásának egyik előfeltétele a környezet állapotára vonatkozó adatok szakszerű és időben való felmérése lenne. Ezidáig az állapotfelmérés erőforrások hiányában csak részlegesen, illetve hiányosan történt meg. A már felmért adatok időközben elavulttá válnak, így az esetlegesen rendelkezésre álló adatok sem naprakészek. Megfelelő adatok hiányában az állami források felhasználásának prioritásairól sem lehet felelősen dönteni, tehát arról, hogy az érintett területek kármentesítésére milyen sorrendben kerüljön sor. A naprakész és nyilvánosan megismerhető adatok hiánya azt is eredményezi, hogy a szélesebb nyilvánosság általában csak akkor értesül a kármentesítés veszélyeiről, illetve szembesül annak szükségességével, amikor a kialakult környezetszennyezés már katasztrófával, azaz közvetlen egészségügyi kockázatokkal fenyeget. Az ekkor megvalósuló állami fellépés viszont csak a közvetlen katasztrófát képes egy ideig elhárítani, azonban tartós és végleges megoldást nem nyújt.

További probléma, hogy a környezetszennyezésért felelős jogi személy kiléte gyakran nem állapítható meg addigra, mire a kármentesítés lehetősége felmerül. Egyrészt az ügyek évtizedekig tartó elhúzódása miatt, másrészt a szennyezéssel járó tevékenységet végző egykori vállalat felszámolása következtében. Mindezek alapjaiban ássák alá a környezetjog általános követelményének, a „szennyező fizet” elvének következetes érvényesítésének lehetőségét. Ugyanis a szennyezésért felelős entitás pontos meghatározásának hiánya folytán a szennyezőre nem háríthatók át a kármentesítés tetemes költségei.

A hatósági oldal hiányossága, hogy a kármentesítésért felelős szervezetrendszer folyamatos átalakításából eredően hiányzik a hatékony fellépésre és a környezeti károk megelőzésére képes állami intézményrendszer. Mindeközben a költségvetési támogatás egyre gyorsabb ütemben apad, az Országos Környezeti Kármentesítési Program folyamatosan csökkenő költségvetési ráfordításai közel két évtizedes működése alatt egyetlen évben sem érték el az eredetileg tervezett összeget.

Az Alaptörvény P) cikke alapján az állam és mindenki köteles a természeti erőforrások megőrzésére a jövő nemzedékek számára. Ez a kötelezettség elválaszthatatlanul egybeforr a környezeti adósságteher érdemi minimalizálásának kívánalmával. Az államnak tehát e kötelezettsége folytán biztosítania kell az évtizedek óta kármentesítésre váró, súlyosan szennyezett területek rehabilitációjához szükséges állami forrásokat, valamint a jövőre nézve a hasonló helyzetek kialakulását meg is kell előznie az ehhez szükséges jogi garanciák megteremtése révén. E kettős feladatnak az állam többféle módon is eleget tehet, így például a múltban keletkezett szennyezések felszámolásához szükséges pénzügyi fedezet biztosítására megfelelő megoldás egy kifejezetten erre rendelt költségvetési alap létrehozása. A jövőre nézvést pedig a hasonló, felelős nélkül maradó környezet-szennyezések megelőzésére a meghatározott környezetterheléssel járó tevékenységet végző gazdasági szereplők környezetvédelmi célú biztosítékadási, illetve biztosítási kötelezettsége is alkalmas megoldás lehetne. A hatékony megoldás konkrét jogtechnikai részleteitől függetlenül a kármentesítés megoldása, valamint e helyzetek kialakulásának megelőzése a jövő nemzedékek iránt az Alaptörvény P) cikke alapján viselt felelősségünk okán halaszthatatlan feladat.

Budapest, 2016. november 19.

Szabó Marcel,

a jövő nemzedékek szószólója